

PREDGOVOR

Kada je 26. i 27. oktobra 1969. godine razorno zadrhtalo banjalučko tlo, uzimajući ljudske živote i ostavljajući goleme materijalne štete, privredni i društveni život zastali su samo za tren. Ljudi su bili iznenađeni, pomalo zburjeni, zabrinuti, ali nisu zadrhtali; nastavili su da žive i rade u vanrednim uslovima. Organizacija Saveza komunista odmah je, utvrđujući smjernice daljeg djelovanja, motivisala ne samo svoje članove, nego sve građane, radne ljude i mlade, na smišljene akcije i napore da se prevazilaze nastale teškoće. I organizacija SSRN postala je u pravom smislu, širok front okupljanja na zajedničkom poslu. Organi Skupštine opštine reagovali su veoma brzo, ne gubeći ni jednog časa kontinuitet organizovanog djelovanja i u najtežim uslovima. Osnovni cilj je bio - što prije pokretati proizvodnju, oživljavati društveni život u svim njegovim sferama, zajednički otvarati perspektive ka normalnom životu u radu i boriti se protiv panike i tumananja u bezizlaznom prostoru.

Knjiga „Banjalučko školstvo u zemljotresu“ govori o samoprijegornom radu i požrtvovanosti Banjalučana, o velikoj pomoći čitave naše zajednice, o brizi i konkretnoj aktivnosti organa u Republici Bosni i Hercegovini, u federalnim organima, u organima svih naših republika i pokrajina, o jednoj sveopštoj solidarnosti, da se jedno ljudsko stradanje što prije ublaži. U knjizi se govori kako su se prosvjetni radnici u toj teškoj situaciji ponijeli, kako su spojili učiteljski i roditeljski poziv u jedno i tako radeći, doprinijeli da 35.000 učenika i studenata uspješno završe jednu složenu školsku godinu.

Knjiga „Banjalučko školstvo u zemljotresu“ predstavlja svojevrsnu monografiju u kojoj se na sistematičan, logičan i pristupačan način obrađuje obrazovanje i vaspitanje u vrijeme zemljotresa 1969. godine, tj. u školskoj 1969/70. godini. Banjalučka je baš tada bila u svom najvećem usponu, a u njoj tradicionalno se isticalo obrazovanje, jer je Banjalučka odavna bila kulturno i obrazovno središte Bosanske krajine. Kada je činila najkrupnije korake u svom privrednom razvoju i razvoju društvenih djelatnosti, zadesio ju je katastrofalni zemljotres. U toj prirodnoj stihiji bila su velika razaranja. Škole su, gotovo sve, porušene. U takvim uslovima pronađena su najprikladnija rješenja za rad sa oko 35 hiljada đaka i studenata. Koja su to bila rješenja, kako se do njih došlo, ko su bili nosioci i kakvi su bili rezultati? Odgovori na ova pitanja navedena su u velikoj mjeri u ovoj knjizi. Nepobitna je činjenica da je i u tim takvim okolnostima uspješno završena školska godina. To je iziskivalo neviđene napore i požrtvovanja građana Banjaluke, a posebno učenika, učitelja, nastavnika i profesora. Razumije se, takav napor mogao je uroditi plodom zahvaljujući i velikoj brizi, ljubavi i pažnji kojom su učenici bili okruženi i prihvaćeni u mjestima koja su im otvorila vrata i srca.

Ova knjiga je upravo i nastala iz potrebe da se otrgne od zaborava i ugradi u istoriju banjalučkog i jugoslovenskog školstva, sve ono što predstavlja osoben način rada u vanrednim prilikama. Sama činjenica, da je izvan Banjaluke evakuisano oko 10 hiljada učenika i nastavnika, i da pri tome nije bilo neprilika, a koje se u takvim okolnostima skoro normalno dešavaju. Dobro su radili prosvjetni radnici i sve druge prosvjetne i pedagoške službe. Zdravstvena služba je takođe izvanredno funkcionisala. Ostvarila je punu saradnju sa školama i imala sve pod svojom kontrolom. Sa učenicima i nastavnicima pošli su mladi, poletni ljekari i drugo medicinsko osoblje, koji su na svojim radnim mjestima bili više od toga; htjeli su da što bolje upoznaju svoje pacijente, sprečavali bolesti, liječili ih, saradivali s tamošnjim zdravstvenim kućama i stalno bili u vezi sa Medicinskim centrom u Banjaluci.

Ovaj posao je bio daleko teži u Banjaluci, jer su škole radile u starim autobusima i željezničkim vagonima i drugim raznim vrlo improviziranim prostorima. Učenici su stanovali u vrlo lošim uslovima. Zima je bila teška, snjegovi visoki, hladnoće velike, pa poplave, idealna prilika za širenje bolesti. Međutim, svega toga je bilo manje, jer se radilo više, jer je bila bolja saradnja zdravstvenih i prosvjetnih radnika i roditelja i mjesnih zajednica.

Zbog istorijskog i praktičnog značaja organizacije školstva u vanrednim prilikama i visoko ispoljenog humanizma i kolektivne svijesti, Opštinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda opštine Banjaluka je podržala pripremu i izdavanje ove monografije i imenovala Organizacioni odbor, autora i recenzenta. Autor dr Rajko Kuzmanović, profesor Pravnog fakulteta u Banjaluci, u doba zemljotresa bio je načelnik Sekretarijata za obrazovanje i kulturu, pa je sasvim odgovorno, na bazi dokumentacionog materijala, napisao ovu knjigu.

Knjiga sadrži više značajnih poglavlja: školstvo Banjaluke do zemljotresa, prvi zemljotres, drugi zemljotres, poduzete mjere nakon zemljotresa, evakuacija učenika i nastavnika, rad u novim uslovima, organizacija rada u neevakuisanim školama, djeca i nastavnici u inostranstvu, neki zajednički problemi evakuisanih škola, program obnove i izgradnje školskih objekata, materijalno-finansijske prilike u školstvu, povratak učenika i nastavnika iz evakuacije, te kratak pregled školstva u 1985. godini. Svako poglavlje daje sažet presjek najbitnijih zbivanja, i to sasvim direktno i istinito, bez uljepšavanja i dodavanja, što knjizi daje izuzetnu vrijednost autentičnog kazivanja. Autor je na mnogo mjesta opisao dirljive scene odlaska, dolaska i dočeka učenika, doživljavanja i preživljavanja učenika u evakuaciji, napore i rezultate, radosti i suze. Bez obzira koliko smo kao društvo i pojedinci učinili da olakšamo taj odlazak, ipak je to ostavljalo trajni trag u učenicima. Tekst je obogaćen prigodnim pjesmama i banjalučkih književnika i učenika, te većim brojem fotografija. Sve joj to daje jednu skladnu cjelinu.

Monografija je napisana na osnovu oko 4.000 originalnih dokumenata, pa i sa te strane je značajan naučni praktični poduhvat. Tekst je napisan laganim stilom, jasnim jezikom, tako da će knjiga biti pristupačna širem krugu čitalaca. Neka pitanja su više, a neka manje, obradena, što nije zavisilo od volje autora, već od dostupnosti dokumenata, njihove upotrebljivosti, a i specifičnosti monografskog kazivanja.

Želja je OK SSRN Organizacionog i Redakcionog odbora, i autora, da se u osnovi ovim putem na skroman način iskaže zahvalnost svima koji su na bilo koji način učestvovali u velikoj akciji evakuacije učenika, koji su radili i pomagali obrazovanju u Banjaluci i okolini u teškim uslovima, a naročito prosvjetnim radnicima koji su zaista dokazali da nema prepreke do uspjeha bez obzira na uslove, ako se postu prilazi s ljubavlju i srcem. Oni su bili djeci prijatelji, učitelji, ljekari, majke, očevi, braća i psiholozi. Koliko su samo puta ustajali usred noći i smirivali djecu, kada su ona sanjala,

kada su bila bolesna, kada su tugovala za svojim. Koliko zajedničkih izlazaka u grad, u trgovinu, kino, na utakmicu, baš kao s roditeljima. Oni su ih prali, kupali, češljali, a baš je zato njihov ugled među djecom rastao. Bila je to generacija prosvjetnih radnika koja zaslužuje veliko priznanje jer je uprkos svim teškoćama sjajno izvršila svoj zadatak. Jednako to važi za sve prosvjetne radnike, i one koji su morali ići iz Banjaluke, i one koji su ostali.

Ovdje namjerno podvlačim one koji su ostali, jer je u Banjaluci ostalo više od dvije trećine nastavnog osoblja i učenika, te studenata. Uslovi za rad su bili zaista teški. Radilo se skoro u svim školama u tri smjene, u improviziranim učionicama, pa i pored svega toga učenici su uspješno završili godinu. Školska godina je svečano završena, pripreman je program za svečani doček škola iz evakuacije. Uslovi u kojima je tada živio i radio najveći broj prosvjetnih radnika zaista su bili teški. Međutim, oni koji su mladim ljudima ulijevali vjeru u to da će naši radni ljudi svojim vlastitim radom i međusobnom solidarnošću, savladati te teškoće, nisu se mogli obazirati na te uslove. Tako su to shvatili i učitelji i nastavnici i profesori, u osnovnim i srednjim školama, a i profesori na višim školama i fakultetima, koji su ostali i radili u Banjaluci školske 1969/70. godine.

Razumije se da velike zasluge za uspješno obavljen posao u obrazovanju te godine imaju svi koji su djelovali - razne komisije, štabovi, samoupravni i politički organi i organizacije koji su skladno i odgovorno djelovali, kako u Banjaluci, tako i u mjestima gdje su škole bile evakuisane. Pogotovo su neki pojedinci, domaćini, pokazivali izuzetno razumijevanje i pomagali i izvan svojih mogućnosti.

Danas, kada smo se već vremenski odmakli od te teške ljudske drame, u stanju smo da realnije cijenimo ponašanje ljudi. Vjerovatno da organizovanost banjalučkog školstva, djelovanje prosvjetnih radnika, njihov odnos prema radu u takvim ili sličnim prilikama može poslužiti kao iskustvo. Ljudi se stalno moraju boriti za izlazak iz teškoća, za njihovo preovladavanje. I što je ta borba žešća, što smo više jedinstveni i odlučni, sigurno je da će i njeni plodovi biti bogatiji.

Banjaluka, aprila 1986. godine

Mirko Majkić

